

Dorđe Tomić

DRUŠTVENI POKRETI

PITANJA, POJMOVI, TEORIJE I METODE

Handout

1. POJMOVI

Društveni pokreti...

... „mogu se zamisliti kao kolektiviteti koji sa izvesnim stepenom organizacije i kontinuiteta, sa ciljem izazivanja ili odbrane postojećeg autoriteta, bez obzira da li je on zasnovan institucionalno ili kulturno, deluju van institucionalnih ili organizacionih kanala u grupi, organizaciji, društvu, kulturi ili svetskom poretku čiji su deo.“

SNOW/SOULE/KRIESI (2007)

Nevladine organizacije (NGOs)...

... osnivaju se „na osnovu inicijativa poteklih iz civilnog društva“, odnosno predstavljaju „nedržavne organizacije“ i teže ka „primarno nematerijalnim (dakle neprofitnim) ciljevima“. Njih „ne osnivaju vlade, niti su podložne njihovoj kontroli.“ Osim toga nevladine organizacije nemaju zvanične „državne članove i ne teže ka osvajanju državne vlasti.“ Pritom nevladine organizacije moraju „raspolagati određenom organizacijskom strukturom“, i to „moraju imati svoje sedište, stalnu grupu saradnika i saradnika kao i zvaničan statut.“

BRÜHL (2007)

Organizacije društvenog pokreta (SMO)...

... su organizacije unutar jednog društvenog pokreta, koje vode računa o koordinaciji protestnih akcija, izboru strategija i neophodnim resursima. Pošto su protesti „proizvodi“ društvenih pokreta, mobilizacija pristalica je glavni cilj svih ovih aktivnosti. Unutar jedne takve „mobilizacijske strukture“ društvenog pokreta organizacije društvenog pokreta predstavljaju najvažniju komponentu. Njih možemo dakle definisati kao neku vrstu operativnog jezgra društvenog pokreta.

KRIESI (2005)

2. TEORIJE

Political opportunity structure theory

- Pojedini faktori iz političkog (i/ili društvenog, odnosno kulturnog) konteksta mogu uticati povoljno ili nepovoljno na nastajanje i/ili razvoj društvenih pokreta.
- Ti faktori mogu biti npr.:
  - politički pristup onih koji se suprotstavljaju vlasti
  - stabilnost ili nestabilnost vlasti
  - uticajni saveznici
  - konflikti unutar vladajuće elite
- Fokus: Kontekst neophodan za nastanak i razvoj društvenih pokreta;
- Nivo analize: makro;
- Analitičke prednosti: bolja diferencijacija i lakša operacionalizacija različitih uticaja iz političkog konteksta
- Analitički nedostaci: izostavljanje unutrašnje dinamike društvenog pokreta; pokret se svodi na „reakciju“ na „push“ i „pull“ faktore.

Resource mobilization theory

- Nastanak, razvoj i učinak društvenih pokreta zavisi od sposobnosti organizacija društvenih pokreta (SMOs) da mobilišu (materijalne i nematerijalne) resurse.
- Fokus: organizaciona struktura neophodna za nastanak i razvoj društvenih pokreta;
- Nivo analize: mezo/mikro;
- Analitičke prednosti: bolji uvid u organizaciju protesta
- Analitički nedostaci: izostavljanje idejne pozadine društvenog pokreta; pokret se svodi na svoju (infra)strukturu

Framing theory

- Nastanak, razvoj, mobilizacija, a samim tim i učinak društvenih pokreta zavisi od sposobnosti društvenog pokreta da razvije sopstveni interpretacijski okvir koji će moći da „uveri“ kako aktivistkinje i aktiviste pokreta tako i druge društvene pokrete, a pre svega celokupnu javnost.
- Fokus: proces zajedničkog tumačenja društvenih problema i komunikacija datog interpretacijskog okvira (frejma);
- Nivo analize: mikro/mezo;
- Analitičke prednosti: bolji uvid u odnos između (generisanja) značenja i mobilizacijske sposobnosti pokreta
- Analitički nedostaci: izostavljanje konteksta u kome društveni pokret nastaje; pokret se svodi na diskurzivni proces.

3. METODE

Predlozi:

- kritička analiza izvora
- kritička analiza diskursa
- frejm analiza / kvalitativna analiza sadržaja
- protest event analysis (kvantitativna analiza protestnih dešavanja)
- intervjui / oral history

4. PITANJA

Predlozi:

- Kako izgledao društveni i/ili politički kontekst u kome pokret nastaje?
- Da li su prethodno postojale neke organizacije sa odgovarajućim ciljevima (i koje) i kakav je njihov uticaj na nastanak i razvoj pokreta?
- Koja je organizaciona struktura pokreta?
- Koji su ciljevi i mobilizacijske strategije pokreta?
- Kako izgledaju oblici protesta?
- Koji je uticaj drugih (eventualno međunarodnih) društvenih i/ili političkih aktera na pokret?
- Kako izgleda odnos između vlasti, odnosno autoriteta koji se izaziva i pokreta?
- Kako izgleda odnos između potencijalnih ili stvarnih saveznika i pokreta?
- Koja je ideološka pozadina pokreta?
- Kakvo je interno tumačenje problema pokreta, odnosno kakav je i na čemu je zasnovan kolektivni identitet pokreta?

5. LITERATURA

- Benford, Robert D.; Snow, David A. (2000): Framing Processes and Social Movements. An Overview and Assessment [Frejming procesi i društveni pokreti]. U: Annual Review of Sociology, Vol. 26, str. 611–639.
- Brühl, Tanja (2007): Nichtregierungsorganisationen. Einführung. Hoffnungsträger in Zeiten der Globalisierung? [Nevladine organizacije. Uvod. Nosioci nade u vremenima globalizacije?] U: Heinrich Geiselberger (ur.): Und jetzt? Politik, Protest und Propaganda [A sad? Politika, protest i propaganda]. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 131–149.
- Daniel, Ute (2001): Kompendium Kulturgeschichte. Theorien, Praxis, Schlüsselwörter [Zbornik kulturna istorija. Teorija, praksa, ključne reči]. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Freikamp, Ulrike; Leanza Matthias; Mende, Janne; Müller, Stefan; Ullrich, Peter; Voß, Heinz-Jürgen (2008): Kritik mit Methode. Forschungsmethoden und Gesellschaftskritik. Berlin: Dietz (Texte der Rosa-Luxemburg-Stiftung, 42).
- Gerhards, Jürgen; Rucht, Dieter (1992): Mesomobilization. Organizing and Framing in Two Protest Campaigns in West Germany [Mezomobilizacija. Organizovanje i frejming u dve protestne kampanje u zapadnoj Nemačkoj]. U: The American Journal of Sociology, Vol. 98, No. 3, str. 555–596.
- Heins, Volker (2002): Das Andere der Zivilgesellschaft. Zur Archäologie eines Begriffs [Drugo u civilnom društvu. O arheologiji jednog pojma]. Bielefeld: transcript.

- Jäger, Margarete; Jäger, Siegfried (2007): Deutungskämpfe: Theorie und Praxis Kritischer Diskursanalyse [Borbe oko tumačenja. Teorija i praksa kritičke analize diskursa]. Wiesbaden: Verlag für Sozialwissenschaften.
- Jäger, Siegfried (2004): Kritische Diskursanalyse: Eine Einführung [Kritička analiza diskursa: Uvod]. Münster: Unrast.
- Kern, Thomas (2008): Soziale Bewegungen. Ursachen, Wirkungen, Mechanismen [Društveni pokreti. Uzroci, dejstva, mehanizmi]. Wiesbaden: Verlag für Sozialwissenschaften.
- Klandermans, Bert; Staggenborg, Suzanne (ur.) (2002): Methods of Social Movements Research [Metode istraživanja društvenih pokreta]. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Kolb, Felix (2007): Protest and Opportunities. The Political Outcomes of Social Movements [Protest i oportuniteti. Politički ishodi društvenih pokreta]. Frankfurt am Main, New York: Campus Verlag.
- Kriesi, Hanspeter (2005): The organizational structure of new social movements in a political context [Organizaciona struktura novih društvenih pokreta u političkom kontekstu]. U: McAdam, Doug; McCarthy, John D.; Zald, Mayer N. (ur.): Comparative Perspectives on Social Movements. Political Opportunities, Mobilizing Structures, and Cultural Framings [Komparativne perspektive u vezi sa društvenim pokretima. Politički oportuniteti, mobilizacijske strukture i kulturni frejminzi]. Cambridge et. al.: Cambridge University Press, str. 152–184.
- McCarthy, John D.; Zald, Mayer N. (1977): Ressource Mobilization and Social Movements. A Partial Theory [Mobilizacija resursa i društveni pokreti. Parcijalna teorija]. In: American Journal of Sociology, Jg. 82, H. 6, S. 1212–1241.
- Rucht, Dieter (2005): National contexts and movement structures [Nacionalni konteksti i strukture pokreta]. In: McAdam, Doug; McCarthy, John D.; Zald, Mayer N. (ur.): Comparative Perspectives on Social Movements. Political Opportunities, Mobilizing Structures, and Cultural Framings [Komparativne perspektive u vezi sa društvenim pokretima. Politički oportuniteti, mobilizacijske strukture i kulturni frejminzi]. Cambridge et. al.: Cambridge University Press, str. 185–204.
- Rucht, Dieter (1994): Öffentlichkeit als Mobilisierungsfaktor für soziale Bewegungen [Javnost kao mobilizacijski faktor društvenih pokreta]. U: Neidhardt, Friedhelm (ur.): Öffentlichkeit, öffentliche Meinung, soziale Bewegungen [Javnost, javno mnjenje, društveni pokreti]. Opladen: Westdeutscher Verlag (Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie: Sonderhefte), str. 337–358.
- Snow, David A.; Soule, Sarah A.; Kriesi, Hanspeter (2007): Mapping the Terrain [Mapiranje terena]. U: Snow, David A.; Soule, Sarah A.; Kriesi, Hanspeter (ur.): The Blackwell Companion to Social Movements [Blekelov prateći zbornik o društvenim pokretima]. Malden, Oxford, Victoria: Blackwell, str. 3–16.
- Stickler, Armin (2005): Nichtregierungsorganisationen, soziale Bewegungen und Global Governance. Eine kritische Bestandsaufnahme [Nevladine organizacija, društveni pokreti i *Global Governance*. Kritički pregled]. Bielefeld: transcript.
- Tarrow, Sydney (2006): Power in Movement. Social Movements and Contentious Politics [Snaga u pokretu. Društveni pokreti i konfliktna politika]. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tarrow, Sidney (2005): States and opportunities. The political structuring of social movements [Države i oportuniteti. Političko strukturiranje društvenih pokreta]. In: McAdam, Doug; McCarthy, John D.; Zald, Mayer N. (Hg.): Comparative Perspectives on Social Movements. Political Opportunities, Mobilizing Structures, and Cultural Framings [Komparativne perspektive u vezi sa društvenim pokretima. Politički oportuniteti, mobilizacijske strukture i kulturni frejminzi]. Cambridge: Cambridge University Press, S. 41–61.
- Ullrich, Peter (2008): Die Linke, Israel und Palästina. Nahostdiskurse in Großbritannien und Deutschland. Berlin: Dietz.
- Walk, Heike; Boehme Nele (ur.) (2002): Globaler Widerstand. Internationale Netzwerke auf der Suche nach Alternativen im globalen Kapitalismus [Globalni otpor. Međunarodne mreže u potrazi za alternativama u globalnom kapitalizmu]. Münster: Westfälisches Dampfboot.